

MEDNYÁNSZKY A HÁBORÚBA INDULT

A prófétaszakállas festőnek, Mednyánszky László bárónak jó néhány hajdani műtermét ismerjük Budapesten. Tudunk egyebek mellett József utcai, Szűz utcai, Vasvári Pál utcai, újpesti Baross utcai műhelyéről, tudomásunk van továbbá egy budairól és egy Podmaniczky utcairól is, de legtovább minden bizonnyal a VIII. kerület, Práter utca 9. mellett tartott ki.

Az egykor előkelőnek számító középső-józsefvárosi utcában, a körüttől mind össze egy sarokra épült fel 1904 és 1905 között dr. Gonda Dezső ügyvéd és felesége bérháza. Tervezője, Kőrösy Albert Kálmán a szecesszió magyaros ágának egyik legjelesebb építész. Pazar formaalkotó, díszkedvelő művészetének jegyeit, a szív és virágmintázatot, a hullámzó pártázatot a Práter utcai ház sem nélkülözi. Az utcáról is jól látszik hatalmas ablaka a legfelső emeleten annak a kétszintes műteremlakásnak, amelyet 1905-től az első világháború évköréig Mednyánszky László bérelt.

„Keressél egyszer fel! (Nagy titok!!!) Práter utca 9. III. em ajtó 18. Háromszor csöngetni!” – írta Mednyánszky 1909-ben egyik levele végén ismerősének, a Kígyónak becézett Gömör Olivér minisztériumi sajtótitkárnak. Érdekes, hogy a buddhizmushoz vonzódó mester gyakran illette ismerőseit állatneveken. Legjobb barátját, szerelmét, Kurdi Bálint kocsist például Nyulinak nevezte, maga pedig rendszerint Öreg Kutya, sőt Ecsetfülü Öreg Kutya néven szignálta leveleit.

Az egyébként, hogy a Práter utca 9-ben lakik, egyáltalán nem volt titok, hiszen szerepelt a budapesti lakcímgjegyzékben is. Viszont, igaz, hogy ritkán tartózkodott otthon, hiszen amikor csak tehetette, a külvárosokat, a szegénynegyedeket és a Budapest környéki hegyvidéket járta hatalmas sárdagasztóiban, szegényes öltözetben. Gyakorta fölvonatozott Vácra is, 1906-ban elhunyt Nyuli barátja sírjához és annak családjához. Vagy messzi tájakra, például haza a szepességi birtokaira, festeni a Tátrát. Máskor Erdélybe, Dalmáciába. Nem igazán lehetett tudni, mikor tartózkodik a műtermében, s úgy tűnik, ha otthon dolgozott elmerülve a munkában, akkor sem mindig nyitott ajtót, csak ha valaki tudta a jelet: háromszor csöngetni!

A háború kitörésekor már öregemberként jelentkezik a Sajtóhadiszállásra hírlapi rajzolóként. Galíciában, Szerbiában, majd az olasz fronton teljesít szolgálatot, készíti vázlatait, melyeket aztán időközönként hazatérve, Budapesten és Bécsben dolgoz ki festményekké.

„A nagy, hideg műtermet már megszoktam és jól bírom” – írta naplójába 1916-ban bécsi műhelyéről, de a mondat valószínűleg igaz lehetett a budapestire is, hisz a hatalmas belmagasságú szobákat itt is szinte reménytelen lehetett kifűteni a bennük található cserép-kályhakkal. Ebből az időből maradtak róla műtermi fényképek is, sajnos azonban nem azonosítható pontosan, melyik helyszínen készültek a felvételek.

Práter utcai otthonát valószínűleg 1915–16-ig tarthatta meg. A frontra indulva holmiját néhány bőröndben egy házbeli ügyvédre, Porgesz József-re bízta. Mednyánszky a háború végét Bécsben érte meg súlyos betegen, és ott hunyt el 1919 áprilisában.

A Práter utcai atelier sorsát címjegyzékek és emlékezések alapján követhetjük. Az 1922 és 1928-as hivatalos címkönyvek Garzó Berthold (Bertalan) (1882–1959) nevét jelzik itt. Róla ma már keveset tudunk. Akvarellista volt, szép tájképei olykor feltűnnek a műkereskedelemben ma is, például a Tabánról. Jeles díjakat is nyert, köztük az Esterházy- és a Wolfner Gyula-díjat. Nyilván megbízható embernek is bizonyult, mert a húszas években ő viselte a Magyar Akvarell- és Pasztellfestők Egyesületének (MAPE) pénztárosi tisztét.

Az 1940-es telefonkönyv már Balázsffy Rezsőt (1885–1973) jelöli lakóként. Rá még

ma is emlékeznek itt. *Gajzágó Sándor*, a jelenlegi műteremből meséli, hogy az egyik szomszédnál tizenöt éve még megvolt tőle egy kis kép, amelyet egyszer a tulajdonosa áthozott restaurálni, mert kilyukadt. A Tolna megyei, döbröközi származású Balázsfyról 1993-ban, halálának huszadik évfordulóján megemlékezett a Tolnai Népújság. Az emlékezés elsősorban mint illusztrátorról beszél róla, akinek életében 1916-tól mintegy harmincezer rajza jelent meg napi- és hetilapokban, a Borsszem Jankótól a Friss Újságig. Készített könyvborítókat, plakátokat, ex libriseket, sőt vezető tagja volt az ex libris-gyűjtők egyesületének is. Lakóelődjéhez hasonlóan tagja az akvarellisták és portréfestők egyesületének, de szerepelt tárlaton az újságrajzoló művészekkel éppúgy, mint az arcképfestők társaságával. Élete végén már nem itt lakott, hanem a Lövőház utca 13-ban, tudatja a cikk.

Nyilván akkoriban készülhetett a Fény utcai piacot ábrázoló temperája – tesszük hozzá –, amely a közelmúltban árverésen is szerepelt.

A Práter utcai műteremlakást a hatvanas években *Tamás Ervin* (1922–1996) foglalta el. Fontos szerepet töltött be a képzőművészet korabeli szervezeti életében mint a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetsége festő szakának titkára (1961–1966), majd főtítkára (1966–69), később alelnöke (1980–1986). Évtizedekig minden nyáron vendége volt a tokaji művésztelepnek, és vezette a Dési Huber-kört is. Festészetét a hatvanas években még realiztikus, kissé idealizált, képcsarnokos portrék és tájképek jellemezték, később piktúrája az absztrakció felé mozdult el, majd főleg foltszerű tájképeket festett, melyeket egymástól elhatárolt színtömbökből épített fel. Élete talán legfonto-

Gajzágó Sándor

sabb tárlatán, 1978-as műcsarnoki kiállításán is ilyen képekkel szerepelt.

Tamás Ervin halála után özvegye maradt a műteremben. A jelenlegi lakó, Gajzágó Sándor egy öröklakásért cserébe vehette át a bérleti jogot húsz évvel ezelőtt. Most ő lát vendéglünk minket. Első benyomásunk, hogy a szobák olyan puritának, akár egy vidéki plébánia. Néhány szép, régi bútordarab és rengeteg, kifűthetetlen tér. A 145 négyzetméternyi alapterület két szintre oszlik, a harmadik emeleti kétszobás lakórézre és az ennek előszobájából falépcsőn megközelíthető padlástéri műteremszintre. Még eredetiek a füles tokos ajtók, a kilincsek, korabeli a cserépkályha, a nyikorgó falépcső. Ezeket Mednyánszky is használta.

A hajdani tervező praktikusan alakította ki a tereket, állítólag a báró igényei szerint. Például nemcsak műteremszobát tervezett odaföltre, hanem hozzá raktárhelyiséget is, ahol akár nagyobb méretű festmények is elférnek, bár most nincsenek benne ilyenek. Egy üvegezett ajtón lépünk a tágas műterembe. Középen a hatalmas, kazettás ablak alatt

szinte magányosan áll egy öreg festőállvány és egy kis asztalka, tele görbére paszírozott festéktubusokkal.

Itt készülnek Gajzágó Sándor szakrális festményei. Bibliai jeleneteit különös, nyúlánk, lebegő alakokkal, angyalokkal, ördögökkel és emberi teremtményekkel népesíti be. Az idős művész egykor festészeti tanulmányai mellett teológiát végzett, és sokáig dolgozott a hittudományi akadémia könyvtárosaként. Látásmódja ebből a szigorú, vallásos indítatásból, és annak vizuális mintáiból fakad, játékosággal, humorral.

Ezen a ponton rokonítható művészete néhai jó barátjának, *Gross Arnoldnak* munkáival, akivel 1974-ben egy kiállításon ismerkedtek meg, s azután mintegy harminc közös tárlaton szerepeltek együtt.

Régebben, míg a szeme bírta, Gajzágó Sándor is mesteri szinten gyakorolta a rézmetaszt (ezt a manapság alig használt technikát, amely nem tévesztendő össze a rézkarccal). De a metszetnyomó prés most már jó ideje pihen a sarokban. Pedig nem akármilyen darab. A hat prés egyike, amelyeket maga *Hajós Alfréd* tervezett. Valaha az is *Gross Arnoldé* volt, majd miután eladta, másodkézből végül ide került a Práter utcai műhelybe.

Házigazdánk elárulja, templomfestő szeretett volna lenni, de ilyesféle munkára alig adódott alkalm. Elképzeléseit így aztán táblaképekben valósította meg. A pannók itt sorakoznak a fal felé fordítva. Néhányat feltesz az állványra. „Jeruzsálem, Via Dolorosa, Tövisszorosú, Köntösére sorsot vetnek, Jézus színeváltozása.”

Valóban úgy hatnak, mint különös áhítatú freskók. Egy más mellett látva őket, úgy érezzük, mégis létezik egy láthatatlan templom, amelyet ő festett ki égi figuráival.

